

B OEKEN

[B] **NO MORE HAPPY ENDINGS.
DE VERANDERENDE POËZIE VAN
ESTER NAOMI PERQUIN**

Hoewel de jonge dichteres Ester Naomi Perquin (°1980) pas twee gedichtenbundels heeft gepubliceerd, lijkt het wel alsof ze al een gevestigde naam is in de Nederlandse poëziewereld. Het grote succes van haar eersteling, *Servetten halfstok* (2007), zal debet zijn aan die indruk: de bundel werd genomineerd voor de C. Buddingh'-prijs, de Hugues C. Pernath-prijs en bekroond met zowel de Eline van Haaren-prijs als de tweejaarlijkse Debuutprijs van het tijdschrift *Het Liegend Konijn*. Die vliegende start werd nog eens extra kracht bijgezet toen Perquin na het verschijnen van haar tweede bundel, *Namens de ander* (2009), al snel de Lucy B. en C.W. van der Hoogt-prijs kreeg.

Maar Perquin dankt haar zo snel verkregen naamsbekendheid ongetwijfeld ook aan het feit dat ze met haar debuut overduidelijk aansluit bij een bekende literaire traditie: de bundel bevat anekdotische, metrisch geraffineerde gedichten, regelmatig met een specifiek sociaal-psychologisch typetje in de hoofdrol (getuige titels als *De notulist*, *Meisjes*, *Vertegenwoordiger*, *Buurvrouw*, *Ter verdediging van een nachtsuppoost*), waarin ogenschijnlijk alledaagse gebeurtenissen of emoties vanuit een

nieuw en verrassend perspectief worden gezien. *Servetten halfstok* is daarmee typisch een bundel uit de Van Oorschoot-stal, in de lijn van M. Vasalis, Judith Herzberg en Rutger Kopland. Perquins affiniteit met die traditie geeft volgens sommige critici aan haar gedichten iets prettig herkenbaars, volgens anderen iets al te veilig en voorspelbaars. Hoe dat ook zijn moge, deze eigenschap zorgt er in elk geval voor dat de gedichten op een goed gehoor kunnen rekenen: de Van Oorschoot-toon is door de diverse jury's niet alleen (impliciet) herkend, maar ook zeer gewaardeerd. Zo karakteriseert de jury van de Debuutprijs *Het Liegend Konijn* Perquins werk als "onzwaarwichtig, geestig maar beslist niet oppervlakkig" en wordt de dichteres in het rapport van de Lucy B. en C.W. van der Hoogt-prijs geprezen om "het schijnbaar gewone taalgebruik en de alledaagse, herkenbare situaties die van een bedrieglijke eenvoud zijn".

Toch is het te gemakkelijk om Perquin neer te zetten als een dichteres die de gebaande paden bewandelt. Haar werk vertoont wat dat betreft juist een intrigerende ontwikkeling. Zeker, in *Servetten halfstok* speelt de dichteres op *safe*, maar veel gedichten uit die bundel *thematiseren* dan ook een verlangen naar normaliteit en aansluiting op de traditie — waarbij het om het even is of het nu om tradities in de liefde, het gezin of de maatschappij

gaat. De ikfiguur uit *Schoolreisje* (p. 16) bijvoorbeeld wil zielsgraag “gevonden” worden door zijn of haar “boze vader”; of denk aan de achtergebleven moeder uit *Ten ruste*, die het hoofd probeert te bieden aan “al hetgeen er dient geschreven, / de tafel met het kind daaraan, / schone was, dagelijks leven” (p. 17). Of neem de ikfiguur uit *Poging*, die elke herinnering aan een ongenoemde ander probeert uit te wissen (“ramen wijd geopend, het plafond gewit, / de kalender van dagen ontdaan”) en zichzelf als mantra voorhoudt: “Er is niets gebeurd. / Ik leer het geheugen zichzelf te verdragen / in alles dat weet heeft van jouw bestaan.” (p. 51) Veelzeggend wat dat betreft is dat Perquin, net als haar generatiegenoten Ingmar Heytze of Tjitske Jansen, in haar debuut een voorkeur aan de dag legt voor de belevingswereld van het kind (“Het feestje duurt tot half acht, / zwemspullen niet vergeten, // jullie worden thuisgebracht.” (p. 15)) en allerlei sprookjesmotieven (heksen, monsters, zandmannetjes). Daaruit spreekt evenzeer een hang naar overzichtelijkheid, (zelf)bescherming, en de hoop op een *happy end*. Illustratief is ook het gedicht *Inval* (p. 9):

INVAL

Niets langzaam wennen aan de plaatsen
van slijtage, vormen van het donker
in de gang, geluiden van boiler en buis,
néém dit huis,
trek hier als een legermacht in

vul de kamers met schunnige taal
beklad de tegels van het toilet
verjaag andermans geest
(die 's nachts op de tast met behulp
van krakende treden zo in en in
thuis is geweest).

Slaap met het harigste huisdier in bed,
druk vingers op ramen, hang op het balkon
je opvallendste plunje voor burens te kijk.
Stink. Bak koolraap met uien en vis.

Duld geen ander gelijk; neem in
en benoem, maak soldaat
tot er niets anders is.

Het gedicht beschrijft ogenschijnlijk alleen maar hoe iemand zich een nieuwe woonplek eigen probeert te maken, zich daar “thuis” probeert te voelen, maar het gaat in feite ook over een confrontatie met de

Antony Gormley, *Another Place*, installatie op Crosby Beach in Engeland.

ander — of zelfs het andere, het onbekende in het algemeen. De boodschap is, mede dankzij de oorlogszuchtige retoriek, duidelijk: alles wat vreemd en bedreigend aan dat andere of onbekende is, moet onmiddellijk worden bezworen. “Duld geen ander gelijk”, zo houdt Perquin de lezer voor: zorg ervoor dat er “niets anders” is, zodat niets in de weg staat van een geruststellende afloop.

Met *Namens de ander* slaat Perquin echter een heel andere weg in. De thematiek van de eerste afdeling van de bundel, *Wat we dragen*, ligt nog in het verlengde van *Servetten halfstok*: zo handelt het openingsgedicht over een langlopende, geheime affaire, waarvan de spanning allang af is: “We wagen ons gewoontes in, / hebben ons lief. We herhalen.” (p. 7) Uit het gedicht *Verandering* spreekt wederom een hang naar controle en voorspelbaarheid:

We drinken vastgestelde wijn strikt afgemeten, zoeken niet meer — bescherm ons, gewoonte, wees alles omvattend, raak ons ingesleten,
[...]

Zelfs alcoholgebruik leidt niet tot losbandigheid, want het blijft bij “strikt afgemeten” hoeveelheden. En het enjambement “alles / omvattend” is helemaal veelzeggend: de “gewoonte” is voor deze “wij” “alles” geworden (p. 14). Maar in de tweede reeks, met de op zich al veelzeggende titel *Kans op inslag*, wordt al snel duidelijk dat Perquin in deze bundel toch helemaal niet zo risicovermijdend te werk wil gaan. De gedichten uit deze afdeling handelen onder andere over verlammende angst voor onweer, plein- en smetvrees, de angst om van een voetstuk te vallen, “het altijd aanwezige gat in de weg” (p. 34) — enzovoorts. Ook valt op dat de sprookjesmotieven en de geestige pointes in deze bundel ontbreken: de dichteres is het *happy end* voorbij. Perquin gaat het gevaar van de ander en het onbekende niet langer uit de weg, maar zoekt de confrontatie op. Sterker nog, ze wil de ander niet definiëren en beschrijven in haar eigen woorden, maar wil aan hem *als ander* recht doen. Dat intrigerende streven wordt fraai verwoord in het gedicht *Vreemden* (p. 33):

VREEMDEN

Zoals je jezelf op een foto waarop je ruggelings
[staat afgebeeld
herkent maar omdat het onnatuurlijk blijft
liever niet meer bent — zo is de ander

precies zoals je zelf al denkt: het is niet goed om
[teveel te weten,
geheimen tekenen verstand, geven iets om handen.

Leg tussen jezelf / de ander een diepe zee en verf
[je haren,
hou je onhoorbaar voor elke poging tot elkaar,
[verzet je
tegen nadering met rotsvast uitgesproken namen.

Geef volle ruchtbaarheid en ga een oorlog aan, wees
te allen tijde onveranderbaar. Val met niemand samen.

Vreemden is te lezen als het negatief van het eerder aangehaalde *Inval*. Weer bedient Perquin zich van oorlogszuchtige retoriek, die nu niet langer dient om het onbekende te verdrijven, maar juist om het in zijn waarde te laten. Waar ze eerst “geen ander gelijk” wilde dulden, daar spoort ze zichzelf (en haar lezers) nu aan om een “diepe zee” te leggen tussen “jezelf” en “de ander”, om zich met hand en tand te verzetten tegen elke “nadering” of “poging tot elkaar”. In *Servetten halfstok* werd nog een “inval” in het onbekende voorbereid, maar nu schrijft Perquin: “Val met niemand samen”.

Hoe precair en paradoxaal die confrontatie met het andere is, blijkt wel uit de regels “verzet je / tegen nadering met rotsvast uitgesproken namen”. Daaruit is immers niet op te maken of de dichteres die “namen” wil inzetten om ook daadwerkelijk de ander *als ander* te laten voortbestaan (“verzet je *met* namen”), of dat ze zich afzet tegen het gebruik van die “uitgesproken namen”, omdat die de ander slechts toe-eigenen (“verzet je *tegen* namen”). Wil ze de ander met haar poëzie een naam geven, of wil ze daarvan afzien en aan zijn fundamentele onbekendheid recht doen? Dat blijft vooralsnog onduidelijk, want angst en aantrekkingskracht lijken hier hand in hand te gaan: Perquin is gefascineerd door én bevreesd voor hen “die ’s nachts langs de rand van het bed / namens de ander aan anderen

denken” (p. 34). Daarmee speelt ze in *Namens de ander* een aanzienlijk hoger, spannender en origineler spel dan in *Servetten halfstok* — een spel dat in elk geval reikhalzend doet uitzien naar de veranderingen in Perquins volgende bundel.

GASTON FRANSEN

ESTER NAOMI PERQUIN, *Namens de ander*, Van Oorschot, Amsterdam, 2009, 46 p.

ESTER NAOMI PERQUIN, *Servetten halfstok*, Van Oorschot, Amsterdam, 2005, 55 p.
